

УДК 378.016:930

**STUDY OF HISTORY IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE:
EXPERIENCE OF DISTANCE EDUCATION IN THE CONDITIONS OF THE
EPIDEMIC AND RUSSIAN MILITARY AGGRESSION**
**ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ДОСВІД
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЕПІДЕМІЇ ТА ВІЙСЬКОВОЇ
РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ**

Mukhaylyuk V. / Михайлюк В.П.

d.h.s., prof. / д.іст.н., проф.

Pshenichny R. / Пшеничний Р.В.

*student / студент**Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля**вул. Іоанна Павла II, 17, м. Київ, 01042**Volodymyr Dahl east ukrainian national university,**17 Ioanna Pavla Druhofo Vulytsia, Kyiv, 01042, Ukraine*

Анотація. У статті розглянуті питання дистанційного викладання історії в навчальних закладах України на початку XXI століття. Це був період епідемії та агресії росії проти України. Автори зосередили увагу на типових прикладах реалізації в практичній діяльності творчих методичних наробок у різних типах навчальних закладів. Аналізується зміна форм і методів викладання історії в школі, коледжі та університеті. Дистанційні заняття з історії відкрили нові можливості і поліпшили комунікації викладача і учня.

Ключові слова: дистанційне навчання, епідемія, агресія росії проти України, нові форми і методи викладання історії.

Вступ.

Епідемія зламу першого та другого десятиліть XXI століття та російська військова агресія проти українського народу викликали непередбачувані негаразди в повсякденному житті українського суспільства в цілому. Це стосувалося і освітньої сфери, у якій одразу з'явилися складнощі та обмеження для навчання, що потребувало суттєвих змін у формах та методах його проведення в закладах освіти, у тому числі й у контексті історичної освіти.

Виникла нагальна необхідність переходу до дистанційного навчання, що, у свою чергу, потребувало відреагувати на нові виклики, серед яких нагальними постали технічні проблеми з надання доступу до Інтернету й зміна контексту навчання з використанням більш гнучких та адаптивних підходів до викладання. Потрібно було особливо враховувати емоційний та загалом психологічний стан учнів та здійснювати вплив на їхню здатність концентруватися на навчанні та абсорбувати інформацію. Цим і обґрунтовується актуальність та наукова значимість проблеми «Вивчення історії в закладах освіти України: досвід дистанційного навчання в умовах епідемії та військової російської агресії».

В останні роки наукова спільнота та широкий загал читачів мав змогу ознайомитися з першими здобутками спроб вирішення як першочергових проблем так і першим досвідом позитивних результатів оволодіння та використання методів та форм проведення дистанційного навчання з історії. Серед них визначаються наробки науковців та викладачів-практиків В.М.

Вашкевича[1], О.І. Пометун та Г.О. Фреймана[2], А.А. Олешко, О.В. Ровнягіна та В.Р. Годз[3], В.В. Осадчого[4] та інших,

Автори враховували їх беззаперечні досягнення та за мету і завдання своєї статті визначили проведення оглядово-узагальненого аналізу викладання історії в навчальних закладах України в умовах дистанційного навчання та показ бачення рекомендацій інклюзивного характеру щодо його поліпшення.

Основна частина.

Першим основоположним та керівним документом для освітян постала «Концепція розвитку дистанційної освіти України», що була прийнята у 2000 році. У ній зазначалося: дистанційне навчання є складовою реформування освіти в рамках національної програми «Освіта. Україна ХХІ сторіччя» та визначалася її характерні риси: по-перше, це модульність, паралельність, велика аудиторія, економічність, технологічність, соціальна рівність, інтернаціональність; по-друге, нова роль викладача, позитивний вплив на студента (учня, слухача), підвищення творчого та інтелектуального потенціалу людини, що одержує дистанційну освіту, за рахунок самоорганізації, прагнення до знань, використання сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, вміння самостійно приймати відповідальні рішення; по-третє, якість дистанційної освіти не поступається якості очної форми навчання, оскільки для підготовки дидактичних засобів залучається найкращий професорсько-викладацький склад і використовуються найсучасніші навчально-методичні матеріали; передбачається введення спеціалізованого контролю якості дистанційної освіти на відповідність її освітнім стандартам. Також обґрунтовувалась доцільність створення системи дистанційної освіти в Україні та визначалися конкретні кроки її впровадження.

Важливу роль відіграло і Положення про дистанційне навчання : наказ МОНУ від 25.04.2013р. № 466, що отримало зміни, які були внесені згідно наказів Міністерства освіти і науки України № 660 від 01.06.2013р., № 761 від 14.07.2015р., № 1115 від 08.09.2020р.

У Положенні було наголошено, що дистанційне навчання реалізовується шляхами застосування дистанційної форми як окремої форми навчання та використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання в різних формах.

Визначалися особливості організації навчального процесу за дистанційною формою навчання. По-перше, вони здійснюються у вигляді таких видів, як лекція, семінар, урок, практичні заняття, лабораторні заняття, консультації та інші, що проводяться зі студентами (учнями, слухачами) дистанційно у синхронному або асинхронному режимі відповідно до навчального плану. Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційного навчання під час навчальних занять, що проводяться дистанційно, забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі.

По-друге, визначені загальні положення, а також підкреслено, що для забезпечення дистанційного навчання учнів, вихованців, студентів, слухачів навчальний заклад може створювати власні веб-ресурси або використовувати

інші веб-ресурси, що підлягають перевірці у цьому навчальному закладі[5].

Автори зосередили увагу на типових прикладах реалізації в практичній діяльності творчих методичних наробок у різних типах навчальних закладів.

Першим напрямком постав розгляд опису роботи вчителя історії під час дистанційного навчання з використання відповідних платформ та ресурсів «Методи і форми навчання історії під час дистанційного проведення уроків».

У описі визначається, що: 1) комунікації між учасниками дистанційного навчання забезпечується через передачу відео-, аудіо, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі (письмові роботи, тестові та компетентнісні завдання тощо); 2) завдання учнів контролюються через будь-який месенджер, що має відозв'язок (Zoom, Skype вайбер, фейсбук месенджер тощо); 3) впровадження нових цікавих нестандартних форм проведення уроків, як то змагань, конкурсів, ділових та рольових ігор, прес-конференцій, бенефісів, аукціонів, мітингів тощо.

Наголос робиться на різні форми проведення уроків одного типу, а також виокремлюється міжпредметний урок. Метою такого уроку є поєднання кількох предметів. Зокрема вказується, що, як правило, такий урок готують і проводять два вчителі. Кожний вчитель повинен шукати в своєму предметі точки дотику з матеріалами інших предметів. Найбільш глибокі зв'язки лежать не стільки в змісті фактичного матеріалу, скільки в характері розумової праці.

У описі також наголошується на тому, що міжпредметні зв'язки на уроках історії позитивно впливають на формування креативної мислячої дитини, та формують уявлення про цілісну картину світу.

Важливими виступають лабораторно-практичні роботи. Їхня мета полягає в отриманні навчальної інформації з першоджерел і побудові завершеної логічної конструкції. Цим розвиваються спеціальні уміння і навички, стимулюються пізнавальна активність та самостійність учнів.

До значимих автор першого допису відносить проектну, а саме колективну роботу та репродуктивні запитання[6].

Другий напрямок пов'язаний з новаторською роботою, що розглядається у даній статті і якою є праця викладачів навчального закладу КЗ «Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж». Вона має назву «Дистанційне навчання історії (з досвіду роботи)».

У ній наголошено, що «... вивчення історії України та всесвітньої історії на першому курсі медичного коледжу — це етап удосконалення й розвитку набутих навичок, вищий етап у формуванні цілісної картини суспільного розвитку», а «... організація дистанційного навчання потребує більш компактної, ефективної системи навчання, яке повинно замінити живе спілкування шляхом створення нових можливостей для викладача і студентів».

Висвітлення досвіду свідчить: 1) головна вимога – у студентів повинні сформуватися «... розуміння і вміння інтерпретувати історичний розвиток України та інших держав як цілісну систему світового культурного, економічного, соціального та політичного простору, пояснювати взаємодію української та світової історії, виокремлювати й аналізувати історичні виклики, з якими стикалися держави, народи, нації й люди впродовж ХХ і на початку

XXI ст». За твердженням викладачів, для цього процес навчання потрібно спрямувати на реалізацію засад компетентнісно-орієнтованого навчання історії, зокрема розвиток критичного мислення і творчих здібностей студентів; 2) у процесі дистанційного навчання потрібно створити таку комунікаційну структуру, яка була б гнучкою; 3) дистанційне навчання історії передбачає кілька типів взаємодій з різними цілями; оперативне інформування; повідомлення нового матеріалу; уточнювальні запитання; коментарі до виконаних робіт тощо; 4) простір для організації дистанційного навчання забезпечує такі функції: проведення онлайн-занять, як доступ до різноманітних електронних навчальних матеріалів та отримання робіт студентів (тести чи виконані практичні завдання) та оцінювання й зворотний зв'язок щодо виконаних робіт; обов'язковою умовою повинно бути звернення до історії рідного краю. Студенти повинні розуміти не лише загальні історичні процеси, а й уміти аналізувати їх.

Найважливішим має бути зворотній зв'язок та оцінювання навчальних досягнень студентів. Знов таки наголос робиться на необхідності мати відеозв'язок (Zoom, Meet тощо). Оцінювання виступають у двох формах: поточне та підсумкове[7].

Третій напрямок впливає з праці викладачів-науковців і стосується досвіду дистанційного навчання у закладах IV рівня акредитації.

У статті О. Гевко та Н. Макогончук «Інноваційні методи викладання історії України у вищих навчальних закладах в контексті дистанційної освіти» насамперед визначається, що дистанційне навчання є по суті альтернативою традиційній організації навчальної роботи за допомогою віртуальної освітньої системи, у якій єдиний освітній простір наповнюється новим змістом.

Це призводить до змін у ролевому супроводженні занять та в організаційно-технічному та інших аспектах. Реальні студенти стають віртуальними, що у свою чергу викликає набуття викладачем нових організаційних якостей.

У свою чергу це призводить до підвищення ролі інтерактивного спілкування, за допомогою якого можна передавати необхідні знання, уміння, особливо вміння створення визначеного обсягу знань, навички, у тому числі й навички самостійної роботи.

Увесь новий навчальний процес автори називають інноваційним і, при посиланні на О.В. Попову, Н.О. Ткачову та С.О. Васильєву, надають визначення його категоріально-понятійній суті: «... навчальний процес – це повноцінна взаємодія двох рівноправних її учасників-студента та викладача; основна мета – це розвиток особистості та мислення кожного студента; позиція викладача зорієнтована на особистість студента, переважають організаційна і стимулююча функції; цілі і завдання розробляють спільно викладач і студенти; стиль спілкування – демократичний, підтримується та заохочується ініціатива студентів; у пізнавальній діяльності на перший план висувуються творчі і реконструктивні завдання; основними формами навчання є групова та індивідуальна, що спираються на здатність студента відповідати за себе, стимулюють вироблення почуття гідності та самоповаги; максимально

залучається до навчання власний досвід студентів; основа мотивації студентів – досягнення успіху та самореалізації особистості»[8].

Розширення освітнього простору на основі електронно-інформаційного освітнього середовища викликає до життя нову комунікацію тісного характеру між студентом та викладачем. Вона характеризується новими засобами, як то: форум, чат, обмін повідомленнями та підтверджує особливу значимість зворотного зв'язку, що у цілому веде до створення так званого «середовища дистанційного навчання» (доречно, науковець В.В. Осадчий вважає, що «середовище дистанційного навчання» – це сукупність методів та програмних засобів, за допомогою яких відбувається виконання віддаленої технології дистанційного навчання. Таке середовище, на його думку, утворюється двома способами: за допомогою платформ (систем) дистанційного навчання (Moodle, Ding Talk, Zoom, Microsoft Teams, Classdojo та Google Classroom та інші); за допомогою сукупності служб та сервісів мережі «Інтернет» (блог, електронна пошта, онлайн дошка, онлайн-відео та -аудіо чати, форуми, онлайн-засоби проведення тестування, онлайн-презентації, електронні бібліотеки тощо)[9].

Розширення можливостей вивчення історії у системі дистанційного навчання значно спрощує і допомагає: 1) освоєнню чималої кількості джерел, опрацювання літератури, зміст якої дуже часто має суперечливий характер; 2)– систематизації на основі дослідження науковий матеріал; 3) виробити власне рішення та логічно обґрунтувати судження з наукового питання. Все це сприяє розвитку навички творчої діяльності.

Науковці-викладачі закликають до використання нових методів навчання, зокрема кейс-методів (кейс-стаді), дискурс-аналізів. Вони суттєво підвищують не тільки змістовно-методологічний, але й науковий рівень навчального процесу.

Висновки.

Зміст оглядової статті дозволяє визначити наявність інклюзивної нової форми організації навчання в українських закладах освіти, яка затвердилась в умовах епідемії та російського терористичного вторгнення. Вона охопила заклади освіти всіх рівнів навчання. Проведення занять з історії в онлайн-форматі відкрило як нові можливості, так і сформулювало нові умови комунікацій, нові завдання.

Для аналізу відібрані наукові праці та описи досвідчених педагогів, що являли собою уособлення типовості по кожному напрямку викладання та вивчення історії. Виявилися як загальнозначимі риси спільного так і специфіка реалізації дистанційного навчання. Ознайомлення з висвітленим досвідом сприятиме оволодінню новацій з визначеної проблеми.

Література

1. Вашкевич В. Методика викладання історії: необхідність оновлення // Політичний менеджмент. 2006. № 5. С. 114–121,
2. Пометун О. І., Фрейман Г. О. Методика навчання історії в школі. Київ : Генеза, 2006. 328 с.

3. Олешко А. А., Ровнягіна та О. В., Годз В. Р. Удосконалення дистанційного навчання у вищій освіті в умовах пандемічних обмежень. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 1. // URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1936>. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.1.3,

4. Осадчий В. В. Система дистанційного навчання університету // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. 2010. № 5. С. 7–16.

5. Положення про дистанційне навчання : наказ МОНУ від 25.04.2013 № 466 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

6. Методи і форми навчання історії під час дистанційного проведення уроків // URL: <https://naurok.com.ua/metodi-i-formi-navchannya-istori-pid-chas-distanciynogo-provedennya-urokiv-341779.html>

7. Досвід дистанційного навчання історії України та всесвітньої історії на першому курсі медичного коледжу // URL: <https://naurok.com.ua/distanciynе-navchannya-istori-z-dosvidu-roboti-258027.html>

8. Попова О. В., Ткачова Н. О., Васильєва С. О. Інноватика в галузі освіти : методичні рекомендації до проведення лекційних, семінарських занять, організації позааудиторної самостійної роботи, підготовки до підсумкової атестації. Харків, 2020. С. 5–9.

9. Осадчий В. В. Система дистанційного навчання університету. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. 2010. № 5. С. 7–16.

References

1. Vashkevych V. Metodyka vykladannya istoriyi: neobkhidnist' onovlennya // Politychnyy menedzhment. 2006. № 5. S. 114–121,

2. Pometun O. I., Freyman H. O. Metodyka navchannya istoriyi v shkoli. Kyiv : Heneza, 2006. 328 s.

3. Oleshko A. A., Rovnyahina ta O. V., Hodz V. R. Udoshkonalennya dystantsiynoho navchannya u vyshchiy osviti v umovakh pandemichnykh obmezhen'. Derzhavne upravlinnya: udoshkonalennya ta rozvytok. 2021. № 1. // URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1936>. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.1.3,

4. Osadchyy V. V. Systema dystantsiynoho navchannya universytetu // Naukovyy visnyk Melitopol's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. 2010. № 5. S. 7–16.

5. Polozhennya pro dystantsiynе navchannya : nakaz MONU vid 25.04.2013 № 466 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

6. Metody i formy navchannya istoriyi pid chas dystantsiynoho provedennya urokiv // URL: <https://naurok.com.ua/metodi-i-formi-navchannya-istori-pid-chas-distanciynogo-provedennya-urokiv-341779.html>

7. Dosvid dystantsiynoho navchannya istoriyi Ukrayiny ta vsesvitn'oyi istoriyi na pershomu kursi medychnoho koledzhu // URL: <https://naurok.com.ua/distanciynе-navchannya-istori-z-dosvidu-roboti-258027.html>

8. Popova O. V., Tkachova N. O., Vasyl'yeva S. O. Innovatyka v haluzi osvity : metodychni rekomendatsiyi do provedennya leksiynnykh, seminars'kykh zanyat', orhanizatsiyi pozaaudytornoyi samostiynoyi roboty, pidhotovky do pidsumkovoyi atestatsiyi. Kharkiv, 2020. S. 5–9.

9. Osadchyy V. V. Systema dystantsiynoho navchannya universytetu. Naukovyy visnyk Melitopol's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. 2010. № 5. S. 7–16.

Abstract. *The article examines the issue of remote teaching of history in educational institutions of Ukraine at the beginning of the 21st century. It was a period of epidemic and Russian aggression against Ukraine. The authors focused attention on typical examples of practical implementation of creative methodical works in various types of educational institutions. Changes in the forms and methods of teaching history in schools, colleges and universities are analyzed. Remote classes in history opened up new opportunities and improved communication between the teacher and the student.*

Keywords: *distance learning, epidemic, Russian aggression against Ukraine, new forms and methods of teaching history.*